

USTAWA
z dnia..... 2014 r.
o udzielaniu nieodpłatnej informacji prawnej dla osób fizycznych

Art. 1. Ustawa reguluje zasady i sposób udzielania nieodpłatnej informacji prawnej dla osób fizycznych.

Art. 2. Osoby fizyczne przebywające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mają prawo do uzyskania nieodpłatnej informacji prawnej, finansowanej przez Skarb Państwa.

Art. 3. 1. Informacja prawna obejmuje informację o:

- 1) treści obowiązującego prawa;
- 2) prawach i obowiązkach wynikających z obowiązujących regulacji prawnych;
- 3) instytucjach właściwych do załatwienia sprawy oraz trybie postępowania;
- 4) możliwości, trybie i przesłankach uzyskania bezpłatnej pomocy prawnej w poszczególnych rodzajach postępowań.

Art. 4. Minister Sprawiedliwości zapewnia udzielanie i udostępnianie informacji prawnej oraz rozpowszechnianie informacji o możliwościach jej uzyskania.

Art. 5. 1. Tworzy się Centrum Informacji Prawnej, zwane dalej „Centrum”.

2. Centrum jest państwową jednostką budżetową w rozumieniu przepisów ustawy o finansach publicznych.

3. Centrum udziela i udostępnia informacje prawne, rozpowszechnia informacje o możliwości ich uzyskania, a także wykonuje inne zadania związane z udzielaniem informacji prawnej.

4. Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, nadaje Centrum statut określający w szczególności jego przedmiot działalności, strukturę organizacyjną oraz siedzibę.

5. Centrum działa również przez swoje oddziały – ośrodki informacji prawnej, które podlegają Dyrektorowi Centrum.

6. Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii Dyrektora Centrum, tworzy i znosi, w drodze rozporządzenia, ośrodki informacji prawnej oraz określa ich strukturę organizacyjną oraz obszary właściwości, mając na względzie konieczność zapewnienia rzeczywistego dostępu do informacji prawnej oraz uwzględniając stopień zamożności ludności w danym województwie.

Art. 6. 1. Centrum oraz ośrodki informacji prawnej udzielają i udostępniają informacje prawne w swoich siedzibach oraz za pośrednictwem systemów teleinformatycznych.

2. Informacja prawna jest udzielana przez pracowników Centrum i ośrodków informacji prawnej w formie ustnej, w tym telefonicznie lub osobiście.

3. Informacja prawna jest udostępniana na portalu informacyjnym Centrum.

Art. 7. 1. Organem Centrum jest dyrektor Centrum.

2. Dyrektor kieruje Centrum i reprezentuje je na zewnątrz.

3. Dyrektora powołuje i odwołuje Minister Sprawiedliwości.

4. Dyrektor Centrum współpracuje z samorządami zawodów prawniczych i organizacjami pozarządowymi w celu zapewnienia rzeczywistego dostępu osób fizycznych do informacji prawnej.

Art. 8. 1. Stosunek pracy dyrektora Centrum nawiązuje się na podstawie powołania na czas nieokreślony.

2. Stosunek pracy dyrektora Centrum może być rozwiązany przez każdą ze stron z zachowaniem miesięcznego okresu wypowiedzenia.

3. Dyrektorem Centrum może zostać osoba, która:

1) jest obywatelem polskim;

2) korzysta z pełni praw publicznych;

3) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;

4) posiada wykształcenie wyższe prawnicze.

Art. 9. 1. Pracownicy Centrum oraz ośrodków informacji prawnej są zatrudniani na podstawie umowy o pracę.

2. Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia wykaz stanowisk i wymagania kwalifikacyjne dla pracowników Centrum oraz pracowników ośrodków informacji prawnej, w tym dla dyrektora Centrum, oraz warunki wynagradzania i przyznawania innych świadczeń ze stosunku pracy, biorąc pod uwagę rodzaj zadań i charakter czynności wykonywanych na poszczególnych stanowiskach oraz kwalifikacje wymagane przy ich wykonywaniu.

Art. 10. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel uchwalenia ustawy.

Przedmiotowy projekt ustawy wprowadza instytucjonalny system udzielania nieodpłatnej informacji prawnej finansowanej przez Skarb Państwa polegającej na udzieleniu każdej osobie fizycznej przebywającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej informacji o treści obowiązującego prawa, o prawach i obowiązkach wynikających z regulacji prawnych, o instytucjach właściwych do załatwienia sprawy oraz o trybie postępowania. Ponadto pomoc będzie udzielana w zakresie możliwości, trybu i przesłanek udzielenia bezpłatnej pomocy prawnej w poszczególnych rodzajach postępowań. Udzielanie informacji prawnej nie będzie limitowane żadnym kryterium, zatem uprawnionym do skorzystania z nieodpłatnej informacji prawnej będzie każda osoba fizyczna przebywająca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Podstawową przyczyną przystąpienia do opracowania projektu ustawy jest konieczność stworzenia systemu instytucjonalnego, który zapewni każdej osobie fizycznej prawo do skorzystania z nieodpłatnej informacji prawnej. Należy bowiem podkreślić, że prawo do rzeczywistego i efektywnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym prawo do informacji prawnej, ma swoje oparcie w dokumentach międzynarodowych. Prawo dostępu osób ubogich do wymiaru sprawiedliwości jest przedmiotem regulacji Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Z art. 47 Karty wynika, że osobom, które nie posiadają wystarczających środków, udzielana jest pomoc prawna w zakresie w jakim jest ona konieczna dla zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

W celu zagwarantowania dostępu osób o niskim statusie materialnym do wymiaru sprawiedliwości Komitet Rady Ministrów Rady Europy przyjął w dniu 8 stycznia 1993 r. Zalecenie nr R (93) dla państw członkowskich co do efektywnego dostępu do prawa i sprawiedliwości dla najuboższych. W Zaleceniu tym podkreśla się m.in., że dostęp osób ubogich do wymiaru sprawiedliwości wynika z rezolucji ONZ o prawach człowieka i skrajnym ubóstwie, zwłaszcza z Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego nr 46/121/ z 17 grudnia 1991 r. oraz Rezolucji Komisji Praw Człowieka nr 1991/11 z 18 lutego 1992 r. Komitet Ministrów Rady Europy przyjął ponadto Zlecenie

nr 76 (5) o pomocy prawnej w sprawach cywilnych, handlowych i administracyjnych oraz 78 (8) o pomocy i poradach prawnych. Zalecenie nr R (93) zobowiązuje państwa członkowskie do „ułatwiania osobom ubogim w sytuacji wszelkiego ubóstwa dostępu do prawa poprzez wspieranie służb świadczących tym osobom doradztwo prawne oraz pokrywanie kosztów doradztwa prawnego dla tych osób poprzez system pomocy prawnej”.

Powołane wyżej akty międzynarodowe zobowiązują Polskę do **zagwarantowania osobom ubogim rzeczywistego dostępu do wymiaru sprawiedliwości poprzez m.in. zwracanie kosztów pomocy prawnej, a także rozciąganie pomocy prawnej na wszystkie typy spraw rozpatrywanych przez sądy, w tym sądy administracyjne oraz na wszystkie sporne i niesporne postępowanie sądowe i administracyjne.** W zakresie postępowań sądowych, ustawodawstwo polskie spełnia wymogi wynikające z przywołanych powyżej regulacji. Rozwiązania te nie dotyczą jednak pomocy świadczonej na etapie przedsądowym, a więc polegającej na udzielaniu fachowych informacji prawnych przez osoby o udokumentowanej wiedzy, niezwiązanych z toczącym się postępowaniem sądowym i nieobejmujących reprezentacji osoby przed sądem lub organem administracji publicznej.

Podkreślić należy, iż celem projektowanych regulacji jest również poszerzenie wiedzy i świadomości społecznej oraz obywatelskiej, szczególnie tych grup społecznych, które w najmniejszym stopniu skorzystały z pozytywnych zmian związanych z transformacją ustrojową. Brak dostępu do pomocy prawnej przyczynia się do sytuacji wykluczenia społecznego osób najuboższych, które z uwagi na towarzyszący im, w większości przypadków, deficyt wiedzy prawnej, nie są w stanie samodzielnie wyegzekwować przysługującym im roszczeń lub uzyskać ochrony przewidzianej przepisami prawa. Obowiązkiem państwa jest zapewnienie – na poziomie możliwym do udźwignięcia przez budżet – pomocy nie tylko w sferze materialnej, ale również intelektualnej. Nie ulega wątpliwości, iż poszczególne sfery zarówno stosunków publicznoprawnych, jak i prywatnoprawnych uległy w ostatnich latach daleko idącej komplikacji. W gąszczu przepisów nierzadko nie mogą odnaleźć się ludzie wykształceni, znajdujący się w dobrych warunkach materialnych, którzy jednak mogą skorzystać, w razie takiej potrzeby, z odpłatnej fachowej porady prawnej. W tej sytuacji państwo nie może pozostawić samemu sobie tych grup społecznych, które

nie mogą sobie pozwolić na wydatek związany z uzyskaniem odpłatnej pomocy prawnej, najczęściej rezygnują z dochodzenia nawet swych uzasadnionych praw bądź roszczeń.

2. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, prawne i finansowe.

Rozwiązania zawarte w projekcie ustawy, jeżeli zostaną uchwalone, w wielu przypadkach przyczynią się do załatwienia określonej sprawy bez konieczności angażowania sądu lub organu administracji publicznej. Wprowadzenie nieodpłatnej informacji prawnej na etapie poprzedzającym ewentualne skierowanie sprawy do sądu albo organu administracji publicznej, a w dalszej perspektywie kolejnego elementu systemu, tj. nieodpłatnej pomocy prawnej, spowodować może wymierne oszczędności związane z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości oraz administracji publicznej. W wielu bowiem przypadkach uzyskanie odpowiednio wcześniej informacji prawnej spowoduje, iż załatwienie określonej sprawy możliwe będzie bez konieczności angażowania w to sądu albo organu administracji publicznej, względnie ograniczy potrzebną procedurę sądową lub administracyjną do niezbędnego minimum. Jakkolwiek konkretne oszacowanie wpływającego z tego tytułu korzyści nie jest możliwe, **z całą odpowiedzialnością można stwierdzić, iż wprowadzenie proponowanych rozwiązań ograniczy koszty funkcjonowania zarówno wymiaru sprawiedliwości, jak i administracji publicznej.**

Z drugiej zaś strony należy stwierdzić, iż dzięki odciążeniu wymiaru sprawiedliwości wskutek załatwienia sprawy lub rozwiązania konfliktu na etapie przedsądowym, skróceniu ulegnie czas oczekiwania obywatela na wszczęcie, przeprowadzenie i zakończenie postępowania przed sądami powszechnymi oraz organami administracji publicznej.

Ponadto należy podkreślić, że informacja prawna stanowi jedynie jeden z elementów całego systemu zapewnienia pomocy prawnej osobom niezamożnym. Dlatego też, stworzenie siatki instytucjonalnej udzielania nieodpłatnej informacji prawnej jest działaniem zmierzającym po pierwsze do zapewnienia tym osobom przydatnej w życiowych sprawach wiedzy z zakresu prawa, a po wtóre – jest kolejnym krokiem w kierunku wykreowania kompleksowego, stabilnego i spójnego systemu pomocy prawnej.

Zadanie udzielania informacji prawnej wykonywać będzie Minister Sprawiedliwości poprzez Centrum Informacji Prawnej (CIP) oraz ośrodki informacji prawnej (OIP) działające jak ekspozytury centrum. Wymienione jednostki systemu informacji prawnej będą miały status państwowych jednostek budżetowych, finansowanych z części budżetu państwa, której dysponentem będzie Minister Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości będzie powoływał i odwoływał Dyrektora Centrum odpowiedzialnego bezpośrednio za kierowanie pracami Centrum.

Do kompetencji Dyrektora Centrum należeć będzie organizowanie udzielania informacji prawnej przez Centrum Informacji Prawnej i ośrodki informacji prawnej, w tym również informacji telefonicznej, także poprzez portal informacyjny Centrum, a także współpraca z samorządami zawodów prawniczych i innymi organizacjami działającymi na rzecz dostępu obywateli do informacji prawnej. Ośrodki Informacji prawnej będą miałyby status jednostek organizacyjnych podległych Dyrektorowi Centrum, a ich utworzenie lub znoszenie będzie dokonane w formie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, mając na względzie konieczność zapewnienia rzeczywistego dostępu do informacji prawnej oraz uwzględniając stopień zamożności ludności w danym województwie. Ponadto Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, warunki wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń dla osób zatrudnionych w Centrum Informacji Prawnej oraz ośrodkach informacji prawnej, a także wykaz stanowisk w wymienionych jednostkach systemu oraz kwalifikacje wymagane do zajmowania tych stanowisk.

W pierwszym etapie budowy systemu, projektodawcy proponują, aby ośrodki informacji prawnej stworzone były przy oddziałach Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego w ilości **co najmniej po jednym ośrodku w każdym mieście wojewódzkim**. W kolejnych etapach wdrażania systemu, konieczne będzie rozważenie konieczności stworzenia kolejnych ośrodków, zgodnie z zapotrzebowaniem beneficjentów na nieodpłatną informację prawną. Taka koncepcja instytucjonalna zapewnić ma możliwie bliski dostęp beneficjentów systemu do jednostek organizacyjnych, które będą organizowały system informacji prawnej oraz pozwoli na wykorzystanie istniejącej już infrastruktury informatycznej oddziałów Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego i w związku z tym tańsze stworzenie systemu informacji prawnej. Zakłada się, że docelowy model funkcjonowania OIP powinien zapewnić wykonywanie funkcji punktu informacji prawnej. **Do kompetencji OIP należeć będzie udzielanie informacji prawnych,**

zarówno telefonicznie, jak i osobiście. Ośrodek informacji prawnej działający jako punkt informacji prawnej powinien zapewnić możliwość uzyskania wiedzy o podstawowych czynnościach, które należy podjąć w celu ochrony praw obywatela, o organach do których należy się zwrócić, a także o możliwościach uzyskania pomocy prawnej, o podmiotach świadczących tę pomoc i o procedurze uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej. Informacje o miejscu, w którym znajduje się ośrodek informacji prawnej będą dostępne w urzędach, sądach i innych miejscach publicznych, w których obywatele pojawiają się w celu załatwienia różnych spraw życia codziennego. Informacje te zostaną zamieszczone także na portalu informacyjnym Centrum Informacji Prawnej. Ośrodek będzie kierowany i reprezentowany przez kierownika ośrodka.

Projektowana ustawa będzie pozytywnie oddziaływać na rynek pracy. Utworzenie Centrum Informacji prawnej oraz ośrodków informacji prawnej jako punktów podstawowej informacji prawnej wiązać się bowiem będzie z koniecznością zatrudnienia dodatkowych pracowników. Ponadto zapewnienie dostępu do usług prawniczych w systemie podstawowej pomocy prawnej opłacanej przez państwo zwiększy popyt na tego typu usługi, co wpłynie pozytywnie na rynek pracy, w szczególności małych kancelarii prawnych.

Przedmiotowy projekt ustawy wywoła skutki finansowe dla budżetu państwa w postaci kosztów niezbędnych do stworzenia systemu instytucjonalnego świadczenia nieodpłatnej informacji prawnej. Skutki finansowe przedmiotowej regulacji przedstawiają się następująco: projektodawcy szacują, że do stworzenia Centrum Informacji Prawnej (ok. 30 osób zatrudnionych udzielających informacji prawnej, w tym ok. 15 etatów w centrum informacji telefonicznej tzw. call center – ok. 10 mln zł) wraz z ośrodkami informacji prawnej (po jednym w każdym województwie liczącym 8 osób zatrudnionych – ok. 12 mln zł) konieczna jest kwota ok. 22 mln zł w skali roku.

Projektowana regulacja w skali kraju nie będzie miała znaczącego wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość.

3. Źródła finansowania, jeżeli projekt ustawy pociąga za sobą obciążenie budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Przedmiotowy projekt ustawy spowoduje skutki dla budżetu państwa niezbędne do stworzenia systemu instytucjonalnego pomocy prawnej. Wydatki na sfinansowanie nowego systemu informacji prawnej poniesione zostaną z części 37 budżetu państwa – „Sprawiedliwość”. Szacuje się, że będzie to kwota rocznie ok. 22 mln zł, która pokryje wydatki niezbędne na utworzenie Centrum Informacji Prawnej oraz ośrodków informacji prawnej po jednym w każdym województwie.

4. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej albo oświadczenie, że przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Przedmiot niniejszego projektu ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.